

BIJLAGE VI

*Greep uit de politieke gebeurtenissen in Nederland gedurende het jaar 1980
door Lidie Koeneman*

Ministerscrisis; veranderingen binnen de ministerraad

In februari kreeg het kabinet-Van Agt te maken met een ministerscrisis. Op 20 februari hebben minister Andriessen van Financiën en zijn staatssecretaris Nootboom ontslag gevraagd. Aanleiding was het conflict tussen minister Andriessen en de minister van Sociale Zaken, Albeda, over de hoogte van de bezuinigingen. Minister Andriessen vond de omvang van de bezuinigingen op de collectieve uitgaven te gering. Aanvankelijk stond het voortbestaan van het kabinet-Van Agt op het spel, toen bleek dat de VVD-ministers Andriessen steunden. Uiteindelijk echter besloten de vijftien resterende ministers van CDA en VVD aan te blijven. Minister Andriessen werd opgevolgd door mr. Van der Stee, die tot die tijd minister van Landbouw en Visserij was geweest. Drs. H.J.J. van Amelsvoort volgde mr. A. Nootboom op. Van der Stee's opvolger op Landbouw werd ir. G.J.M. Braks.

In juni werd Defensie-minister Scholten benoemd tot vice-president van de Raad van State, per 1 oktober 1980. Opvolger van minister Scholten werd drs. P.B.R. de Geus.

Verkiezingen Eerste Kamer

Begin juli werden verkiezingen gehouden voor de helft van de Eerste Kamer. CDA, PvdA en D'66 boekten winst. VVD, PPR, CPN en BP leden verlies en de overige partijen bleven gelijk.

ARP

Uit een enquête van bureau-Lagendijk, gehouden in de week van 11 tot 19 januari, bleek dat slechts 38 procent van de ARP-aanhangers voor een definitieve fusie was van KVP, ARP en CHU op 11 oktober. De meeste voorstanders van een fusie zaten in de KVP-hoek (76%) en de CHU-hoek (58%). Naar aanleiding van deze uitslag heeft ARP-voorzitter H. de Boer zijn partij opgeroepen zich helemaal achter de CDA-fusie te stellen.

In mei heeft prof. Goudzwaard zich teruggetrokken uit de CDA-programcommissie.

Ook wenste hij niet meer geplaatst te worden op de CDA-kandidatenlijst voor de verkiezingen in mei 1981. Hij gaf te kennen geen lid te zullen worden van het CDA, wanneer de fusie op 11 oktober een feit zou zijn. Goudzwaard gaf als reden van deze besluiten dat hij verwachtte dat het Program van Uitgangspunten en het Program van Aktie van het CDA met name inzake de kernwapenproblematiek voor hem niet aanvaardbaar zouden zijn. Bovendien vond Goudzwaard een brede coalitie met de PvdA na de verkiezingen noodzakelijk om de zware financieel-economische problemen te kunnen aanpakken. De kans op een dergelijke coalitie achtte hij gering wanneer premier Van Agt lijsttrekker zou worden van het CDA.

In mei heeft het partijbestuur van de ARP de kandidatenlijst opgesteld voor de verkiezingen in '81. De hierop hooggeplaatste kandidaten, zoals partijvoorzitter Hans de Boer, kamerlid Jan van Houwelingen en kamerlid Jan Nico Scholten werden later door de kiesverenigingen lager geplaatst. Naar aanleiding hiervan gaf Hans de Boer op de ARP-partijraad op 7 juni te kennen, zich voor geen enkele bestuursfunctie in het CDA beschikbaar te zullen stellen. Op deze partijraad besloot een meerderheid ruimte te laten voor de mogelijkheid dat Nederland desnoods buiten de NAVO initiatieven zou gaan nemen om de bewapeningswedloop terug te dringen. Dit als amendement op het ontwerp-beginselprogramma van het CDA.

Ook in juni werd een manifest uitgebracht, afkomstig van het comité Anti-Revolutionaire Christen-Democraten '80. Dit manifest keerde zich tegen de zogenaamde dissidenten in de Tweede-Kamerfractie. Het partijbestuur werd verweten geheel de kant van de dissidenten te kiezen. Het manifest was ondertekend door 35 ARP-leden, waaronder Maarten Schakel, vice-voorzitter van de Tweede Kamer. In september heeft het bestuur van de ARP besloten haar voormalige fractieleider, mr. W. Aantjes en het voormalig fractielid, mevrouw H. van Leeuwen, te plaatsen op twee van de zes regionale lijsten voor de verkiezingen. Via voorkeurstemmen kunnen ze een plaats in de Tweede Kamer verwerven.

Op 27 september hield de Anti-Revolutionaire Partij in Amsterdam haar laatste vergadering. De kiesverenigingen en de partijraad besloten met overgrote meerderheid vóór opheffing van eigen partij en samengaan met KVP en CHU. Vóór fusie was 94,92% en tegen 5,08%.

De Arjos-ledenraad ging op 25 oktober niet akkoord met het voorstel om de Arjos op te heffen en te fuseren met KVP- en CHU jongeren tot CDJA. De benodigde driekwart meerderheid voor dit voorstel werd op vier stemmen na niet

gehaald. (De opheffing kwam wel tot stand op 17 januari 1981).

CDA

Naar aanleiding van de gang van zaken rond de modernisering van de NAVO-kernwapens verscheen op 15 januari 1980 een gezamenlijke verklaring van CDA-voorzitter Steenkamp en de voorzitters van KVP, ARP en CHU. In deze verklaring stelden zij het Kabinet verantwoordelijk voor de onheldere afloop van het kernwapendebat. De voorzitters maakten het Kabinet het volgende verwijt: "Teleurstelling is er over het feit dat het Kabinet het eigen voortbestaan inzet van het debat maakte op een moment dat de zaak zelve nog onhelder was. Hierdoor is de indruk ontstaan dat de eigen positie belangrijker was dan het verschaffen van duidelijkheid over een zaak waarover het parlement te beslissen had." In een reactie stelde premier Van Agt dat de verklaring wat te pittig gesteld was. Hij wees op de medeverantwoordelijkheid van de Tweede Kamer-fractie van het CDA voor de Nederlandse opstelling in de kwestie van de nieuwe kernwapens.

Tijdens de reis van premier Van Agt naar Indonesië, verklaarde hij in een interview zich bij de Kamerverkiezingen van '81 beschikbaar te zullen stellen als lijsttrekker van het CDA. Het premierschap wilde hij zo mogelijk voortzetten. Binnen het CDA stuitten deze uitspraken op kritiek, aangezien men daar vond dat het lijsttrekkerschap van het CDA open moest blijven tot na de fusie van KVP, ARP en CHU in oktober 1980.

In juni droeg het presidium van het CDA drs. P. Bukman unaniem voor als nieuwe voorzitter van het CDA, en opvolger van prof. Steenkamp. Bukman was lid van het partijbestuur van de ARP.

Op 13 augustus is het ontwerpverkiezingsprogramma van het CDA gepubliceerd, met als titel: "Om een zinvol bestaan". Op 28 juni zijn delegaties uit KVP, ARP en CHU het eens geworden over het CDA-beginsel-programma. Ook werd men het eens over de statuten van het CDA.

Op 11 oktober is de fusie tot stand gekomen tussen ARP, CHU en KVP. Hiermee is het CDA qua ledental de grootste partij in Nederland geworden. CDA-voorzitter Steenkamp werd opgevolgd door de heer P. Bukman.

Werkgroep "Niet bij brood alleen"

De werkgroep "Niet bij brood alleen" kwam in het najaar 1979 voor het eerst in de publiciteit. Ze hield zich toen vooral bezig met de grondslag van het CDA en toetste het beleid van partij en fractie aan het gelijknamige CDA-verkiezingsprogramma. De werkgroep telde zo'n 350 leden, voornamelijk uit de kring van de ARP.

In januari kritiseerde de werkgroep in een brief aan het partijbestuur de gang van zaken rond het kernwapendebat.

Op 15 maart vond in Dronten het eerste congres plaats van de werkgroep NBBA. Tijdens dit congres uitte CDA-voorzitter Steenkamp harde kritiek op het optreden van de werkgroep. Eén van de belangrijkste wensen van de werkgroep op dit congres was een voorkeursuitspraak van het CDA voor de PvdA tijdens de komende verkiezingscampagne.

Op 28 maart vond er een gesprek plaats tussen CDA-bestuur en leden van de werkgroep. Hier verzette het CDA-bestuur zich tegen het bestaan van de werkgroep en tegen het aantrekken van niet CDA-leden.

In juni schreef het bestuur van de werkgroep in een brief aan de leden, dat het nog te vroeg was om te beslissen over het oprichten van een nieuwe partij. Het bestuur vond het verstandiger om eerst de nodige pogingen te ondernemen het CDA in een meer radicaal-evangelische richting te sturen. In juli bleek uit een peiling onder de (inmiddels) ongeveer 1000 leden dat een meerderheid van de leden van de werkgroep NBBA voorlopig binnen het CDA wilde blijven opereren. Ongeveer 35% was van mening dat er een nieuwe partij opgericht zou moeten worden. Men wilde zich binnen het CDA nog kritischer opstellen dan voorheen. In november hield het bestuur van NBBA een enquête onder de leden met de vraag of men binnen het CDA wilde blijven of een nieuwe partij wenste op te richten. Opnieuw bleek een meerderheid lid te willen blijven van het CDA. Een minderheid ging met EPV, de groep-80 en CDU verder om de tafel zitten om een nieuwe partij te vormen. Hiermee was het einde van NBBA een feit.

CHU

Op 15 maart vond er een Unieraad plaats van de CHU in Utrecht. Hier werd de advieslijst van de CHU voor de CDA-kandidatenlijst bij de Kamerverkiezingen vastgesteld. Drs. G. van Leijenhorst, vice-voorzitter van de CDA-fractie in de Tweede Kamer, werd op de eerste plaats gezet; jhr. drs. P.A.C. Beelaerts van Blokland kwam op de tweede plaats en drs. Eversdijk op de derde plaats.

Hiermee volgde de Unieraad het advies van het dagelijks bestuur op.

Op 10 mei werd in Rotterdam de algemene jaarvergadering van de CHU gehouden. Hier zei Leijenhorst dat de CHU vast moest houden aan de aftrekbaarheid van hypotheekrente voor het overgrote deel van het eigen woningbezit. De grens van 4 à 5 ton is volgens Leijenhorst een ijzeren linie.

Op de jaarvergadering bleek ook, dat de CHU een duidelijke voorkeur had voor premier Van Agt als lijsttrekker voor de Kamerverkiezingen. De vergadering besloot unaniem om met een CDA-lijst de komende verkiezingen in te gaan.

Op 11 juni werd de kandidatenlijst definitief vastgesteld. Hierbij waren enkele wijzigingen aangebracht. Minister Beelaerts van Blokland werd op een lagere plaats gezet, nl. op nr. 5. Eversdijk kwam op de tweede plaats en Leijenhorst bleef op de eerste plaats staan. Volgens de voordeelsleutel heeft de CHU negen verkiesbare plaatsen.

Op 14 juni heeft de Unieraad zich unaniem uitgesproken tegen ontwapenings-overleg buiten de NAVO om. Verder sprak de Unieraad o.a. uit dat het voorzitterschap van het CDA onverenigbaar is met het lidmaatschap van de Tweede Kamer.

Op 13 september hield de CHU in Ede haar laatste algemene vergadering. Hiermee werd de partij (als eerste van CHU, KVP en ARP) opgeheven om met ingang van 11 oktober met KVP en ARP te fuseren tot het CDA.

CPN

Op 4 april verklaarde het partijbestuur van de CPN te willen streven naar een vaste vorm van samenwerking met PSP en PPR. CPN-voorzitter H. Hoekstra pleitte er binnen zijn partij voor om te onderzoeken of de drie partijen op een aantal hoofdpunten tot overeenstemming konden komen. Volgens Hoekstra zou een progressieve meerderheid in Nederland nodig zijn. Hij achtte dit mogelijk met PvdA, PSP, PPR, D'66 en CDA-dissidenten. Hoekstra verklaarde dit in een toelichting bij een ontwerp-resolutie over progressieve samenwerking voor het juni-congres van de CPN.

De CPN heeft niet deelgenomen aan een bijeenkomst van Europese communistische partijen, die eind april in Parijs werd gehouden. Volgens voorzitter Henk Hoekstra was over deze bijeenkomst geen vooroverleg geweest, waardoor verwarring over het doel was ontstaan. De bijeenkomst had eerst door alle communistische partijen op nationaal niveau moeten worden voorbereid.

Op 6 juni vond het 27ste partijcongres van de CPN plaats. Over de kwestie-Afghanistan merkte Hoekstra op dat er een politieke oplossing gevonden moest worden en dat de Sovjet-troepen zo snel mogelijk moesten worden teruggetrokken. Verder herhaalde Hoekstra zijn pleidooi voor een progressieve meerderheid in de Tweede Kamer, welke een reëel alternatief zou dienen te vormen voor het beleid van het kabinet-Van Agt. Inzet van de progressieve regeringspolitiek moest volgens Hoekstra zijn: verdediging van het levenspeil, verdediging van de democratie en vermindering van de bewapening.

In een aantal resoluties heeft het congres een grotere plaats ingeruimd voor de vrouwenstrijd. Over een gedoogrol van de CPN bij een progressief kabinet was verschil van mening. Hoekstra achtte deze rol minder acceptabel dan CPN-kamerlid Marcus Bakker, die gedogen onder bepaalde omstandigheden niet uitsloot.

Op 20 september vond het Waarheidsfestival plaats in Amsterdam, georganiseerd door het communistische dagblad De Waarheid. Dit festival trok 25.000 bezoekers. Marcus Bakker hield een redevoering, waarin hij de arbeiders opriep zich te verdedigen en door te blijven vechten voor hun koopkracht. In november werd vastgesteld dat bij de Kamer-verkiezingen in '81 Marcus Bakker in alle kieskringen lijsttrekker zou worden.

D'66

Op 26 april congresseerde D'66 in Nijmegen. Partijvoorzitter H. Zeevalking wees hier samenwerking met de VVD goeddeels af. Samenwerking met de VVD zou volgens Zeevalking moeilijk gaan, zolang deze partij de opvatting van D'66 dat vrijheid samen moet gaan met gelijkheid niet deelt. Zeevalking pleitte voor een progressief beleid, zonder hierbij voorkeur voor bepaalde partijen uit te spreken. In het nieuwe beleidsprogramma wees D'66 toepassing van kernenergie "vooralsnog" af. Moties en amendementen die toepassing van kernenergie voor de toekomst openhielden werden met grote meerderheid afgestemd. Het congres was voorstander van sluiting van de kerncentrales Borssele en Dodewaard binnen een termijn van 5 jaar.

Oud-voorzitter mr. J.F. Glastra van Loon werd op het congres gekozen tot lijsttrekker voor de Eerste Kamerverkiezingen in juli.

Op 31 oktober en 1 november vond de algemene ledenvergadering plaats in Utrecht. Aan de orde kwam onder meer: beleidsprogramma sociaal-economisch beleid en

beleidsprogramma vrede en veiligheid. Binnen de partij bestond verschil van mening over de modernisering van kernwapens in NAVO-verband. Een grote groep leden, waaronder een minderheid van het partijbestuur en het Statenlid Tommel, wilde niet dat besloten zou worden tot het moderniseren van de kernwapens, ook al zou dit een mogelijke bewapenings-achterstand ten opzichte van het Warschau Pakt tot gevolg hebben. De meerderheid van het partijbestuur en de Kamerfractie vond dit voorstel veel te ver gaan. Beide groepen kwamen tot een compromis in een motie van Kamerlid mevrouw Bischoff, waarin D'66 zich uitsprak tegen plaatsing van middellange-afstandsraketten op Nederlandse bodem "onder de huidige omstandigheden".

Op 4 december werd het concept-verkiezingsprogramma van D'66 openbaar gemaakt. Op de algemene ledenvergadering van de partij in februari 1981 zou het definitieve programma vastgesteld worden.

DS'70

Op 2 februari hield DS'70 een Congres in Arnhem. Hier pleitte Kamerlid R. Nijhof voor een versnelde versterking van het Westeuropese nucleaire defensie-apparaat onder leiding van Frankrijk. "Alleen een Europese kernmacht, die bereid is werkelijk te reageren op de groeiende Russische dreiging biedt een afdoende beveiliging", aldus Nijhof.

Op een partijraad op 29 maart in Zwolle heeft Nijhof aangedrongen op invoering van een algehele immigratiestop. Ook meende hij, dat remigratie moest worden gestimuleerd.

Op 19 april vierde DS'70 haar tiende verjaardag in Eindhoven. Partijvoorzitter Z. Hartog zei zeer optimistisch te zijn over de toekomst. Hij zag in het huidige politieke klimaat nog ruimte voor herstel van een kleine partij als DS'70. Hij signaleerde een afnemend vertrouwen in de grote partijen en verwachtte een sterke terugval van D'66.

EPV

In mei kondigde de oprichter van de EPV, ds. Klaas van der Sluijs, in een open brief zijn afscheid aan. De EPV was volgens hem mislukt en niet levensvatbaar gebleken. Hij schreef lid te zullen worden van de PvdA. Tijdens het op 26 april gehouden congres was het al min of meer tot een breuk gekomen

tussen hem en het bestuur. Reactie van vice-voorzitter Tas: "We gaan gewoon door." Dit betekende dat de EPV, strevend naar een progressieve meerderheid in Nederland, zich allereerst ging opmaken voor de komende verkiezingsstrijd.

Op 30 augustus werd het 2^e congres van de EPV gehouden in Amsterdam. Hier besaadden de leden zich over het partijprogramma. De EPV streefde naar een bundeling van allen, die op evangelische grondslag een progressief beleid willen voeren.

Op 3 en 4 oktober congresseerde de EPV in Zwolle. Hier werd een resolutie aangenomen, waarin de werkgroep NBBA, de Tachtigers, de Arjos en andere groeperingen die een progressieve evangelische politiek voorstaan, werden opgeroepen samen met de EPV een krachtige politieke partij te vormen voor de eerstvolgende Kamerverkiezingen.

GPV

In november heeft de Verbondsraad van het GPV de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen in 1981 vastgesteld. Als lijsttrekker werd aangewezen G.J. Schutte uit Zeist, lid van de Provinciale Staten van Utrecht voor het GPV van 1974 tot 1978. Sinds 1973 is hij algemeen secretaris van de Centrale Verbondsraad van het GPV. De Verbondsraad wilde wel een lijstverbinding met de SGP, maar niet met de RPF. De SGP wilde echter alleen een lijstverbinding met het GPV wanneer de RPF ook mee zou doen. Dit betekent dus, dat het GPV alleen de verkiezingen in zal gaan.

Op 9 december verscheen het ontwerp-verkiezingsprogramma, getiteld "Opdat het U welga". In dit program kwam het GPV met een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan om de economische neergang in de komende kabinetsperiode (1981-1985) te bestrijden. Het plan richtte zich op structureel herstel van de werkgelegenheid door meer ruimte te geven aan het bedrijfsleven, op beperking van het financieringstekort van de overheid tot 4 procent en op voorkoming van verdere groei van belastingen en sociale premies.

KVP

In juni hebben de ledenvergaderingen van de KVP de kandidaten van de KVP voor de CDA-lijst bij de Kamerverkiezingen vastgesteld. Hierbij werd premier Van Agt op de eerste plaats gezet, CDA-fractie leider Lubbers op de tweede

plaats en minister Braks van Landbouw op de derde plaats.

Op 7 juni werd in Helmond de KVP-partijraad gehouden. KVP-voorzitter Piet van Zeil deed in een toespraak dringend beroep op de loyalisten "om het maximaal mogelijke te doen", zodat het Kabinet de rit kan uitzitten. Naast de loyalisten, die hij niet bij naam noemde, meende hij dat ook de bewindslieden en de leden van beide Kamerfracties zich hiervoor moesten inzetten. Verder merkte hij o.a. op dat er na de verkiezingen in mei '81 weer een open situatie ontstond voor het CDA, dat dan zou beslissen met wie het zou samenwerken.

Op 25 augustus vond er een open gesprek plaats tussen het KVP-bestuur en Kamerlid Dijkman over diens afwijkende stemgedrag bij het Kamerdebat over een olieboycot tegen Zuid-Afrika. Dijkman had vóór een motie van wantrouwen gestemd tijdens het debat. Het gesprek leidde niet tot conclusies. Het bestuur wenste een tweede gesprek, maar Dijkman was van mening dat hij zijn positie voldoende had toegelicht. In september besloot het KVP-bestuur uiteindelijk om de onafhankelijke positie van Dijkman te respecteren. Hij werd niet geroyeerd, noch lager op de kandidatenlijst geplaatst.

Op 16 oktober overleed oud KVP-leider mr. C.P.M. Romme op 83-jarige leeftijd. Hij was van 1946 tot 1960 leider van de KVP-fractie in de Tweede Kamer. In 1962 trad hij toe tot de Raad van State. In 1972 werd hij benoemd tot Minister van Staat.

Op 3 en 4 oktober was de laatste vergadering van de KVP-partijraad. Vrijdagavond besloot de partij met algemene stemmen zichzelf op te heffen en over te stappen naar het CDA.

"De KVP is dood, leve het CDA", zo karakteriseerde de voorzitter van de KVP, Piet van Zeil, het genomen besluit. Hij deed een dringend beroep op het CDA om het verschijnsel van het loyalisme in de toekomst te voorkomen. De laatste partijraad werd een feestelijke bijeenkomst.

PPR

Op 17 mei vond het voorjaarscongres van de PPR plaats in Amersfoort. Fractieleidster Ria Beckers toonde zich in haar toespraak somber over veel zaken in Nederland en de wereld, ook wat betreft het vertrouwen in de parlementaire democratie, dat volgens haar afneemt. Ze zei verder samen met PvdA en D'66 te blijven streven naar een progressieve meerderheid. De PPR zal de kiezers gaan uitleggen in de verkiezingscampagne waarom alleen een progressief kabinet enig perspectief kan bieden.

Op 6 juni vond in Enschede een bijeenkomst plaats onder het motto: "Milieu-

verontreiniging kent geen grenzen". Aan deze bijeenkomst namen de PPR en de Grünen, (milieupartij in West-Duitsland) deel. Beide partijen wensten gezamenlijk actie te voeren tegen grensoverschrijdende milieuproblemen. Ook spraken beide partijen zich uit voor een gezamenlijke lijst van PPR en de Grünen in de Duits-Nederlandse grensgebieden bij de volgende verkiezingen voor het Europees Parlement.

Op 21 augustus werd het ontwerp-verkiezingsprogramma gepresenteerd. In augustus kwam ook in het nieuws dat Kamerlid Leo Jansen zich niet opnieuw beschikbaar stelde voor de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer-verkiezingen. Hij meende dat het een goede zaak is, wanneer er een zekere doorstroming plaats vindt binnen een zo kleine fractie.

Op 30 september verklaarde Ria Beckers voor de AVRO-radio weliswaar voorstander te zijn van een progressieve samenwerking, maar bezwaar te hebben tegen het voorstel van het CPN-bestuur om te komen tot een lijstverbinding tussen PPR, PSP en CPN bij de verkiezingen in '81. Ze gaf in eerste instantie de voorkeur aan een lijstverbinding met de PvdA.

Op een landelijke kerngroepvergadering van de PPR op 11 oktober werd aan het partijbestuur alle vrijheid gegeven om gesprekken te voeren met de groep-Goudzwaard (NBBA, EPV e.d.) over een mogelijke samenwerking. Het partijbestuur kreeg de opdracht een oriënterend gesprek aan te gaan en daarover verslag uit te brengen op het PPR-congres in november. Verder werd gesteld dat er geen sprake was van opheffing van de PPR, hetgeen misschien gesuggereerd zou zijn door Eerste Kamerlid Bas de Gaay Fortman voor VARA's "In de Rooie Haan". Op 14 en 15 november werd het najaarscongres gehouden in Amsterdam. Hier werd het verkiezingsprogramma vastgesteld alsmede de lijst van kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezingen. Ria Beckers werd unaniem gekozen als lijsttrekker, op de tweede plaats kwam het Kamerlid Henk Waltmans, op de derde plaats Peter Lankhorst en op de vierde plaats Jaap Röell. Het partijbestuur had Waltmans op een vierde plaats gezet en Jaap Röell op nummer twee. Het congres streefde naar een lijstverbinding met in de eerste plaats de PvdA en daarnaast met PSP, CPN en D'66 in een zo groot mogelijke combinatie van deze partijen. Aan het eind van het congres kwam het nog tot een verhitte discussie over een mandaat aan het partijbestuur voor verdere gesprekken met de groep-Goudzwaard. Uiteindelijk steunde het congres in meerderheid het voorstel van het partijbestuur om opnieuw met de gesprekspartners (Goudzwaard, Arjos, de Tachtigers, NBBA en EPV) om de tafel te gaan zitten. Belangrijkste

drijfveer zou zijn: het streven naar een progressieve meerderheid bij de Kamerverkiezingen in '81.

Dit derde gesprek vond plaats op 27 november. Het is stukgelopen op de beginselen en grondslagendiscussie.

PSP

Op 19 april werd door de PSP een symposium georganiseerd in Amsterdam over de republiek. Er werd een motie aangenomen dat de monarchie een "achterlijke en ondemocratische Staatsvorm is, die onmiddellijk moet worden afgeschaft". In augustus werd door het partijbestuur de Henk Lankhorst Stichting opgericht, die zich bezig zou gaan houden met de ontwikkelingsproblematiek.

Op 22 en 23 november vond in Leeuwarden het PSP-congres plaats voor het vaststellen van het verkiezingsprogramma. Het congres besloot dat de PSP een regering van PvdA, D'66 en PPR zou steunen op onderdelen van het beleid welke in linkse richting gaan. Aan rechtse pogingen de regering ten val te brengen zou de PSP in elk geval weerstand bieden, om CDA en VVD uit de regering te houden. Steun aan zo'n regering zou echter nooit onvoorwaardelijk kunnen zijn. Oppositie is geboden indien ook een progressieve regering de huidige bewapeningspolitiek, de aantasting van sociale en kollektieve voorzieningen, loonin-grepen en verdere uitvoering van het kernenergieprogramma zou voortzetten. Kamerlid Van der Spek vreesde dat de bereidheid van zijn partij een links kabinet te gedogen meer mogelijke PSP-stemmers zou afschrikken dan aantrekken. Het Congres besloot verder dat Nederland binnen vier jaar uit de EEG en het IMF moet stappen, dit tegen het advies van het partijbestuur in.

PvdA

Op 20 maart kwam de PvdA met een alternatief beleidsplan voor het sociaal-economische beleid van het kabinet-Van Agt. De PvdA ging hierbij uit van een half procent economische groei in 1980 (kabinet: nulgroei) en streefde naar handhaving van de koopkracht tot modaal. De PvdA verzette zich niet tegen kortingen op lonen, maar deze kortingen moesten vooral ten laste gelegd worden van de top-salarissen.

Half mei verklaarde Den Uyl dat hij zichzelf niet met Van Agt in één kabinet zag zitten. Den Uyl constateerde een verrechtsing van het CDA. Volgens hem

koerst het CDA regelrecht aan op een tweede kabinet-Van Agt/Wiegel. Ook partijvoorzitter Max van den Berg verklaarde in het VARA-programma "In de Rooie Haan" dat hij een kabinet van PvdA en CDA "steeds meer een theoretische vraag" vond worden.

In mei stelde het partijbestuur voor dat in het verkiezingsprogramma zou komen te staan dat Nederland kritisch, maar onvoorwaardelijk lid van de NAVO moest blijven. De leuze van het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) "Help de kernwapens de wereld uit, te beginnen met Nederland" mocht niet in het program worden opgenomen. Dit voorstel betekende een overwinning voor fractieleider Den Uyl op de meer radicale leden in het partijbestuur. Den Uyl gaf te kennen zich niet meer beschikbaar te willen stellen voor het lijsttrekkerschap voor de komende verkiezingen, indien de PvdA in haar verkiezingsprogram het IKV-standpunt - alle kernwapens uit Nederland - zou overnemen. Ten aanzien van de kernenergie week het partijbestuur echter af van de lijn-Den Uyl. Hier werd een voorkeur uitgesproken vòòr sluiting van de centrales in Borssele en Dodewaard.

Op 9 juni heeft het partijbestuur het ontwerp-verkiezingsprogram "Weerwerk" gepubliceerd.

Op 10 juli werd in Utrecht een nieuw orgaan binnen de PvdA opgericht, het "Trefpunt van Socialisme en Levensovertuiging". Via dit trefpunt kunnen ideeën, plannen en activiteiten van levensbeschouwelijke organisaties, worden ingebracht in de PvdA en omgekeerd.

Op 9 september kwamen partijvoorzitter Max van den Berg en fractieleider Den Uyl met een voorstel voor de verkiezingsstrategie. Na de verkiezingen wilde de PvdA bij voorkeur regeren met D'66 en de kleine linkse partijen, uitgezonderd de CPN. Indien een progressieve meerderheid niet haalbaar mocht zijn, zou in "open overleg" gekeken worden naar een mogelijke combinatie van PvdA, D'66 en CDA. Bij dit laatste zette de PvdA wel vraagtekens, gezien de steeds conservatievere opstelling van het CDA. Maar Den Uyl sprak de hoop uit dat het CDA een progressievere koers zou gaan varen.

Op 27 september werd Den Uyl door de partijraad aangewezen als lijsttrekker voor de Tweede Kamerverkiezingen in '81. De partijraad wilde aanvankelijk wachten met het kiezen van een lijsttrekker tot het congres in februari 1981, gezien het standpunt van Den Uyl in de kernwapenkwestie. Dankzij een vurig pleidooi van partijvoorzitter Max van den Berg die het zeer onverstandig noemde

om geen lijsttrekker te kiezen in verband met de huidige "maatschappelijk demissionaire" regering, werd Den Uyl toch zonder stemming gekozen tot lijsttrekker van de PvdA.

Ook in september besprak het partijbestuur een rapport van de Commissie Interne Partijdemocratie. Volgens dit rapport zouden partijcongres en partijraad voortaan hun oordeel dienen te geven over het onderhandelingsresultaat na afloop van en niet meer tijdens een kabinetsformatie, waarbij de PvdA is betrokken. Het partijbestuur nam deze conclusie over.

Op 8 december maakte het partijbestuur bekend dat er ruim 6000 amendementen op het ontwerp-verkiezingsprogramma waren ingediend. Uit de pre-advisering van het bestuur bleek, dat de volgorde van prioriteiten verschoven was. Deze volgorde in het programma zou nu zijn:

- a. herstel van de werkgelegenheid;
- b. het op peil houden van de hulp aan de Derde Wereld;
- c. bescherming van de collectieve voorzieningen en sociale zekerheid.

Ten aanzien van defensie adviseerde het partijbestuur de amendementen te aanvaarden waar in gesteld werd dat een kabinet met de PvdA onmiddellijk moest gaan onderhandelen met de NAVO over het afstoten van vier à vijf kernwapentaken. In 1985 zouden slechts één à twee kernwapentaken overblijven.

RPF

Op 20 september heeft de federatieraad van de RPF Meindert Leerling uit Huizen gekozen tot lijsttrekker. Sinds drie jaar was hij lid van het federatiebestuur van de RPF. Aanvankelijk was ds. J.J. Poort door het bestuur voorgesteld als lijsttrekker, maar deze had zich teruggetrokken wegens gebrek aan tijd. Meindert Leerling zei te verwachten met twee zetels in de Kamer te komen.

Op 11 oktober werd een federatieraadsvergadering van de RPF gehouden in Putten. In een toespraak besteedde lijsttrekker Meindert Leerling veel aandacht aan het CDA. Door het ontstaan van het CDA was er volgens hem in de politiek meer onduidelijkheid gekomen dan er ooit geweest was. "De RPF wil duidelijkheid brengen". Met een onherroepelijke afwijzing van abortus zou de RPF de verkiezingen ingaan. Nadrukkelijk verwierp de RPF elke suggestie om kernwapens eenzijdig uit Nederland te verwijderen.

SGP

Op de algemene vergadering van de SGP op 23 februari zei SGP-fractievoorzitter Abma grote interne moeilijkheden te verwachten bij het CDA en PvdA. Ds. Abma sprak het vermoeden uit, dat de CDA-leiding "nu eens naar rechts opbotst tegen premier Van Agt en zijn kabinet en daarna naar links opbotst tegen een groepje dissidenten die van de weeronstuit capriolen maken om zich op het gladde ijs staande te houden". Zijn oordeel over de Partij van de Arbeid luidde vrijwel gelijklopend.

Met een groot aantal stemmen werd op deze vergadering ir. H. van Rossum gekozen als lijsttrekker. De heer Van Rossum is sinds 1967 lid van de Tweede Kamer. Wegens zijn leeftijd stelde ds. G. Abma zich niet meer beschikbaar voor een nieuwe periode. Hij heeft sinds 1963 in de Tweede Kamer gezeten.

VVD

Op 25 en 26 april hield de VVD haar congres in Groningen. Fractie leider Rietkerk zei tot het congres van harte te hopen dat het CDA eraan zou willen meewerken het kabinetsbeleid tot een goed einde te brengen. Hij deed een beroep op het CDA om het Kabinet het komende jaar minder hinderlijk voor de voeten te lopen dan de afgelopen weken. Rietkerk signaleerde in het regeringsbeleid een aantal goede elementen, maar constateerde toch dat er wat de VVD betrof het laatste jaar voor de verkiezingen meer diende te gebeuren.

In een interview van "Hier en Nu" van de NCRV zei minister Wiegel weer beschikbaar te zijn als lijsttrekker. Op het congres stelde hij als voorwaarde voor het lijsttrekkerschap dat het kabinetsbeleid inzet van de verkiezingen zou worden. Wiegel pleitte voor een duidelijk verkiezingsprogramma en geen "lijst van fraaie wensen". Wiegel, en ook mevrouw Van Someren-Downer, prezen Van Agt om diens duidelijke uitspraken over samenwerking met de VVD.

Naar aanleiding van een opmerking in het ontwerp-beginselprogramma van de Commissie-Geertsema over mogelijke samenwerking tussen VVD, D'66 en PvdA heeft het hoofdbestuur van de VVD in een brief duidelijk gemaakt dat het voorlopig geen mogelijkheden ziet tot samenwerking met de PvdA. De verschillen op sociaal-economisch gebied en defensie zijn nog altijd groot.

Op 30 en 31 mei werd een congres gehouden ter vaststelling van het ontwerp-beginselprogramma, getiteld "Liberaal Manifest 1980".

Op aandrang van het Congres kreeg de Commissie-Geertsema de opdracht de economische paragraaf uit de ontwerp-beginselverklaring te herschrijven. Op 5 en 6 september congresseerde de VVD voor de tweede maal over het Liberaal Manifest. Hier werden de hoofdlijnen van het Manifest vastgesteld. De Commissie-Geertsema zal alle amendementen verwerken en in het najaar '81 zal de VVD zich uitspreken over de definitieve versie van het beginselprogramma.

Op 19 september kwam in Amersfoort de partijraad van de VVD bijeen. De partijraad had grote bezwaren tegen de plannen van VVD-minister Pais van Onderwijs om te korten op de salarissen van het onderwijzend personeel. Een motie van afkeuring van de plannen van Pais werd op aanraden van het hoofdbestuur ingetrokken. Een ander belangrijk punt vormde de besteding van extra aardgasopbrengsten. Wiegel en Rietkerk wilden dat de opbrengsten rechtstreeks naar de bedrijven zouden gaan. Ze dreigden dat de VVD uit de regering zou stappen, indien dit niet ging gebeuren.

Op 2 oktober heeft de VVD haar ontwerp-verkiezingsprogram 1981-1985 "Samen aan het werk" gepubliceerd. In maart 1981 zal het definitief worden vastgesteld.

Op 12 november overleed mevrouw Van Someren-Downer, fractievoorzitter van de Eerste Kamerfractie van de VVD. Van 1959 tot 1968 was zij lid van de Tweede Kamer voor de VVD. In 1969 werd ze gekozen tot voorzitter van de partij, wat ze bleef tot 1975. In 1974 werd mevrouw Van Someren lid van de Eerste Kamer; in 1976 volgde ze mr. H. van Riel op als voorzitter van haar fractie.

Op 13 december is mr. H. van Riel overleden. Mr. Van Riel was van 1958 tot 1976 fractievoorzitter van de VVD voor de Eerste Kamer. In 1977 werd hij benoemd tot ere-lid van de VVD.

In december heeft de verkiezingsraad van de VVD de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen vastgesteld: 1. H. Wiegel; 2. drs. N. Smit-Kroes; 3. mr. G.J. Rietkerk; 4. drs. E. Nijpels; 5. mr. A. Kappeijne van de Coppello.

Geraadpleegde literatuur:

- Politiek Overzicht, jrg. 20 (1980), nrs. 1 (jan.) t/m 12 (dec.)
- krantenknipsels uit Trouw, NRC-Handelsblad en Nieuwsblad van het Noorden.